

Lagutskottets betänkande

1979/80:12

med anledning av propositionen 1979/80:5 om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden jämte motion

Ärendet

I propositionen 1979/80:5 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta

1. lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden.
2. lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område.

Över lagförslaget under 1 har lagrådets yttrande inhämtats.

I ärendet behandlar utskottet vidare den med anledning av propositionen väckta motionen 1979/80:75.

Lagförslagen

Lagförslagen har följande lydelse.

Förslag till**Lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden**

Härigenom föreskrivs följande

1 § En lagakraftvunnen dom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge och som avser faderskap till barn gäller även i Sverige.

Med dom jämställs i denna lag förlikning som har ingåtts inför domstol i Danmark.

2 § En fastställelse av faderskap i annan form än genom dom gäller i Sverige, om fastställelsen har skett i Danmark, Finland, Island eller Norge.

3 § En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige.

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom dom, såvida denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång angående faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

4. om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

4 § Väcks vid en svensk domstol talan angående faderskapet till ett barn men pågår redan en rättegång angående faderskapet i Danmark, Finland, Island eller Norge, skall talan avvisas eller förklaras vilande i väntan på lagakraftvunnen dom i den utländska rättegången.

Pågår en rättegång om faderskap i Danmark, Finland, Island eller Norge, får en svensk barnavårdsnämnd inte godkänna ett erkännande av faderskapet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

Lagen tillämpas även på en dom som har meddelats före lagens ikraftträdande och på en fastställelse som dessförinnan har skett i annan form än genom dom. Detta gäller dock inte om domen eller fastställelsen står i strid med en annan dom eller fastställelse som också har kommit till stånd före ikraftträdandet, antingen i Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige eller, när den senare domen eller fastställelsen är giltig här i landet, i något annat land.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område**

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Med dom jämställs i denna lag

Med dom jämställs i denna lag

1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har ålagt någon betalningsskyldighet,

1. utslag varigenom överexekutor i Finland efter lagsökning har ålagt någon betalningsskyldighet,

2. finsk betalningsorder,

2. finsk betalningsorder,

3. av norsk åklagarmyndighet utfärdad föreläggande av ersättningskyldighet, vilket har godkänts av den som avses med föreläggandet,

3. av norsk åklagarmyndighet utfärdad föreläggande av ersättningskyldighet, vilket har godkänts av den som avses med föreläggandet,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag, och i brottmål, om ersättningen skall utgå till enskild part,

4. beslut om ersättning för rättegångskostnad i tvistemål, om dom i målet skulle omfattas av denna lag eller lagen (1979:000) om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden, och i brottmål, om ersättningen skall utgå till enskild part,

5. beslut om ersättning till vittne eller sakkunnig i tvistemål eller brottmål,

5. beslut om ersättning till vittne eller sakkunnig i tvistemål eller brottmål,

6. beslut om återbetalning till staten av förskott på sådan ersättning för inställesekostnad, som har utbetalats till vittne, målsägande eller part.

6. beslut om återbetalning till staten av förskott på sådan ersättning för inställesekostnad, som har utbetalats till vittne, målsägande eller part.

Finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär ej har anförts anses ha vunnit laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning ej har gått ut.

Finskt lagsökningsutslag mot vilket besvär ej har anförts anses ha vunnit laga kraft, även om tiden för stämning om återvinning ej har gått ut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1980.

Motionen

I motionen 1979/80:75 av Jörn Svensson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen, med godkännande av propositionen i övrigt, beslutar att 3 § i förslaget till lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden skall ha följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige,

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom dom, såvida denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång angående faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

4. om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

Motionärernas förslag

3 §

En dom eller fastställelse som avses i 1 och 2 §§ gäller dock inte i Sverige,

1. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig dom i en rättegång som påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

2. om domen eller fastställelsen står i strid med en här i landet giltig fastställelse av faderskap i annan form än genom dom, såvida denna fastställelse skedde innan rättegången påbörjades eller innan den andra fastställelsen skedde,

3. om det här eller utomlands pågår en rättegång angående faderskapet som kan leda till en dom som gäller i Sverige och denna rättegång påbörjades innan den andra rättegången inleddes eller innan fastställelsen skedde,

4. om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen att erkänna domen eller fastställelsen.

5. om de regler som ligger till grund för domen eller fastställelsen skiljer sig från de i Sverige gällande och detta uppenbart är ägnat att öka risken för materiellt oriktigt innehåll i dom eller fastställelse.

Utskottet

Svensk rätt saknar bestämmelser som anger hur internationella faderskapsfrågor skall behandlas. Den domstolspraxis som förekommer är delvis oklar. Osäkerhet råder sålunda om vilken behörighet svensk domstol har att ta upp och avgöra internationella faderskapsmål och om vilket lands faderskapsregler som skall tillämpas. Utländska faderskapsdomar gäller i allmänhet inte i Sverige, och det är inte helt klarlagt vilken verkan utländska faderskapsverkännanden har i vårt land. I praktiken torde dock åtminstone nordiska faderskapsavgöranden ofta godtas av barnavårdsnämnder och andra myndigheter.

Vid föregående riksmöte prövade utskottet med anledning av en motion frågor som rörde fastställande av faderskap i mål och ärenden med internationell anknytning. I sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1978/79:4) konstaterade utskottet att den osäkerhet som rådde på området hade inneburit avsevärda svårigheter för tillämpande myndigheter, t. ex. barnavårdsnämnderna när det gällde erkännande av barn. Socialstyrelsen hade inte heller funnit sig kunna utfärda någon form av anvisningar till nämnderna hur de borde förfara i dylika fall. Utskottet konstaterade vidare att osäkerheten om vad som är gällande rätt på området självfallet innebar betydande nackdelar för berörda barn. Härtill kom att rättspraxis ståndpunkt när det gällde lagvalsfrågan i vissa fall fått ett från barns synpunkt olyckligt resultat. Utskottet förordade med hänsyn till det anförda att en utredning skulle komma till stånd rörande de internationellt privat- och processrättsliga reglerna på faderskapsrättens område. Utskottet ansåg det vidare angeläget att utredningsarbetet bedrevs i nordiskt samförstånd. I detta sammanhang erinrade utskottet om att det inom de nordiska justitiedepartementen pågick ett arbete med att få till stånd likalydande lagar om erkännande av faderskapsavgöranden i annat nordiskt land och att för svensk del planerades en proposition härom under våren 1979.

Den sålunda aviserade propositionen har nu förelagts riksdagen. I propositionen föreslås att en faderskapsdom som har meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge skall gälla även i Sverige. Också en fastställelse av faderskap genom erkännande skall gälla här i landet, om fastställelsen har skett i något av de andra länderna. Förslaget innebär att ett faderskapsavgörande från något av de andra nordiska länderna i princip jämställs med ett svenskt avgörande. Detta betyder att avgörandet kan få rättsverkan exempelvis vid bedömningen av en fråga om arv eller underhåll här i landet. Lagförslaget är ett led i det nordiska lagstiftningssamarbetet på familjerättens område. Avsikten är att motsvarande förslag skall läggas fram i de övriga länderna.

Med hänsyn till den stora osäkerhet som råder om när utländska domar angående faderskap eller utländska faderskapsverkännanden skall anses giltiga i Sverige är det enligt utskottets mening tillfredsställande att det nu slås

fast att i varje fall nordiska faderskapsavgöranden skall ha giltighet här i riket. Den föreslagna lagstiftningen kan, framför allt när det gäller erkännande av faderskap, i huvudsak betraktas som ett lagfästande och en precisering av vad som anses som gällande rätt.

Såsom framhålls i propositionen råder mellan de nordiska länderna i stor utsträckning rättsgemenskap när det gäller faderskapsfrågor. Sålunda bygger de olika ländernas materiella regler om fastställelse och upphävande av faderskap på i huvudsak samma principer. I vissa detaljer förekommer det dock olikheter.

I motionen 75 berörs ett område där svensk rätt skiljer sig från de övriga nordiska ländernas rätt, nämligen reglerna om presumtion av faderskap. Enligt svensk rätt skall, om modern vid barnets födelse är gift, mannen i äktenskapet anses vara far till barnet. Om barnet fötts efter äktenskapets upplösning men inom sådan tid att det kan vara avlat dessförinnan, skall mannen i äktenskapet också presumeras vara far till barnet under förutsättning att äktenskapet upplösts genom mannens död. Har äktenskapet upplösts genom skilsmässa finns efter en lagändring år 1976 inte någon faderskapspresumtion. I sådana fall skall faderskap alltid fastställas genom erkännande eller dom på samma sätt som när modern är ogift vid barnets födelse. De övriga nordiska länderna har däremot kvar regeln om faderskapspresumtion även vid äktenskaps upplösning på grund av skilsmässa.

I motionen framhålls att de svenska reglerna bättre garanterar materiellt riktiga avgöranden. Enligt motionärerna är det betydligt svårare att utifrån en presumtionsregel föra bevisning att faderskap inte föreligger än att utifrån ett förutsättningslöst läge göra en utredning och därefter föra bevisning om faderskap. Motionärerna anser att det skulle vara direkt otillfredsställande, om man i Sverige nödgades acceptera faderskap som är materiellt oriktiga och som vid svenskt förfarande inte skulle ha kommit till stånd. Mot bakgrund av bl. a. det anförda föreslås i motionen att till 3 § lagen om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden skall fogas ett tillägg av innebörd att en dom eller fastställelse av faderskap i annat nordiskt land ej skall gälla i Sverige, om den grundar sig på bestämmelser som skiljer sig från svensk rätt och detta förhållande uppenbart är ägnat att öka osäkerheten om det materiella innehållets riktighet.

Utskottet vill till en början erinra om att det nu aktuella lagförslaget tillkommit efter nordiska överläggningar och att avsikten är att väsentligen likalydande lagförslag skall läggas fram i de övriga nordiska länderna. Enligt utskottets mening kan därför en förändring av någon betydelse inte göras i lagförslaget utan att förnyade nordiska överläggningar kommer till stånd. Motionärernas yrkande får därför närmast ses som ett yrkande om avslag på propositionen och en begäran om nya departementsförhandlingar i det syfte som angivits i motionen.

Utskottet vill vidare peka på att lagförslaget endast behandlar frågan om giltigheten här i riket av nordiska domar och vissa andra nordiska fader-

skapsfastställelser. Lagen behandlar däremot inte frågan om vilket lands lagstiftning som skall vara tillämplig i en viss situation. Om t. ex. ett barn fötts i Norge kort tid efter det att moderns äktenskap upplösts genom skilsmässa gäller i Norge faderskapspresumtion utan dom. Flyttar sedan barnet till Sverige blir för frågan, om här skall ske en faderskapsfastställelse, avgörande huruvida norsk eller svensk rätt skall tillämpas, något som alltså inte regleras i det nu föreliggande lagförslaget.

Det i motionen väckta spörsmålet kan således bli aktuellt endast när i något av de övriga nordiska länderna talan förs om att mannen i äktenskap ej skall vara far till ett barn som fötts efter det makarna fått skilsmässa (negativ fastställsetalan). Utskottet konstaterar härvid att i sådana mål beviskraven är lindriga när de äkta makarna levat åtskilda under den tid barnet kan ha avlats. Det är således endast i de mycket fåtaliga fall, där makar levat samman, när barnet avlades, och där negativ fastställsetalan förs vid annat nordiskt lands domstol som det kan föreligga en något större risk för materiellt oriktigt avgörande än om faderskapsfrågan avgörs enligt svensk lag.

Enligt utskottets mening är det inte möjligt att tillskapa en ordning som helt utesluter risken för oriktiga faderskapsavgöranden. Vid utformande av bestämmelser om faderskapsfastställelse måste hänsyn därför tas till vad som är praktiskt möjligt eller lämpligt att kräva i utredningshänseende.

Som exempel kan nämnas att, när det gäller att bryta faderskapspresumtionen i fråga om barn som fötts under äktenskapet, förenklades reglerna 1976. Tidigare fordrades alltid domstolsavgöranden. Enligt de nya reglerna kan annan man än den äkta mannen erkänna faderskapet med verkan att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs. För att erkännandet skall få denna verkan skall det dock ha godkänts av modern, av barnavårdsnämnden, om barnet är omyndigt, och av moderns make. Även om risken för felaktigt materiellt avgörande här är med hänsyn till barnavårdsnämndens medverkan liten kan den onekligen anses något större än vid ett domstolsförfarande där blodundersökning förekommit. Vid riksdagsbehandlingen av de nya reglerna framhölls detta också av motionärer som yrkade avslag på förslaget. Regeringen hade i likhet med flertalet remissinstanser funnit förslaget innebära en praktisk lösning som kunde accepteras med hänsyn till den ringa risken för materiellt felaktiga avgöranden. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning. Utskottet kan tillägga att, om barnet uppnått myndig ålder, ersätts barnavårdsnämndens godkännande med godkännande av barnet. I sådana fall medverkar således över huvud taget inga myndigheter vid faderskapsavgörandet.

När det gäller att få till stånd internationella överenskommelser om giltighet av främmande lands domar står man alltid inför problemet att olika länders lagstiftning endast i undantagsfall är likalydande. För att över huvud taget få till stånd en överenskommelse om utländska domars giltighet måste varje land i någon mån avstå från att påkalla företräde för sina lagregler.

I detta fall är, som utskottet ovan anför, risken obetydlig för att olikheterna i presumptionsreglerna skall leda till att ett godkännande av en nordisk dom, som innebär ogillande av talan om brytande av faderskapspresumtion, får till följd att här i riket blir gällande ett faderskapsavgörande som annars inte kommit till stånd. Vidare är det, som utskottet har framhållit, av stor betydelse att man nu får till stånd en reglering av nordiska faderskapsdomars giltighet i Sverige och därigenom undanröjer den osäkerhet som rått i dessa frågor. Med hänsyn till det anförda finns det enligt utskottets mening inte någon anledning att på nytt ta upp nordiska förhandlingar om erkännande av faderskapsavgöranden. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Den rättsgemenskap som utskottet i det föregående framhållit råder i faderskapsfrågor gäller även beträffande de processuella reglerna. Utskottet vill dock anmärka att man i Norge har ett i viss mån avvikande förfarande när det gäller fastställande av faderskap utan dom. I norsk rätt kan ett sådant fastställande ske även genom ett slags passivt erkännande från den utpekade fadern. Sålunda kan en man bli att anse som far till ett barn, om han underlåter att svara på ett föreläggande från myndighet att yttra sig över ett påstått faderskap.

Enligt utskottets mening kan det anses i viss mån tveksamt om en sådan fastställelse skall ges rättsverkan även i Sverige. Av den i propositionen intagna redogörelsen för norsk rätt (s. 50) framgår emellertid att förfarandet är omgärdat med formföreskrifter. Bl. a. kan det inte tillämpas om den uppgivne fadern är bosatt utanför Norge. Vidare konstaterar utskottet att man från norsk sida har upplyst dels att en utredning föreslagit att institutet skall upphävas, dels att en proposition i ämnet beräknas kunna framläggas våren 1980. Med hänsyn härtill och då vid de nordiska överläggningarna enighet rått om att fastställelser av detta slag bör gälla också i de övriga nordiska länderna anser utskottet att riksdagen bör godta förslaget även i denna del.

Lagförslagen föranleder i övrigt inga särskilda uttalanden från utskottets sida.

Avslutningsvis vill utskottet peka på att regeringen den 15 november 1979 har beslutat tillkalla en utredningsman att verkställa den av riksdagen begärda utredningen om en mer allmän reglering av de internationellt privat- och processrättsliga frågorna rörande faderskap till barn. Enligt direktiven skall utredningen omfatta både frågan om svensk domstols behörighet i faderskapsmål, spörsmålet om vilket lands lag som skall tillämpas beträffande faderskap samt frågan om giltigheten här i landet av utomnordiska faderskapsdomar och fastställelser i annan form.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:75 antar det i propositionen 1979/80:5 framlagda förslaget till lag om erkännande av nordiska faderskapsavgöranden,

2. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område.

Stockholm den 27 november 1979

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Elvy Nilsson (s)*, Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s)*, Olle Aulin (m), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Margareta Gard (m), Stina Andersson (c) och Ingrid Segerström (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

